

Z akademického života

Podvýbor pro rodinu Výboru pro sociální politiku Senátu Parlamentu České republiky uspořádal dne 17. 10. 2023 odbornou konferenci s názvem **Patchworkové rodiny – trendy a souvislosti aneb patchwork jako zesilovač dobrého i zlého**. Záštitu nad celou konferencí měla paní senátorka JUDr. Daniela Kovářová, která ji i moderovala. Konference si vzala za cíl seznámit senátory a odbornou veřejnost s problematikou patchworkových (rekonstituovaných) rodin. Konference se zúčastnili soudci, právníci, psychologové, sociologové a politici, kteří mají tuto oblast ve svém profesním zájmu. Na konferenci byla prezentována statistická data, výzkumná šetření i nálezy z výkonu praxe daných odborníků.

Fakultu veřejných politik Slezské univerzity v Opavě reprezentovala PhDr. Ing. Mgr. Leona Hozová, Ph.D. MBA. z Ústavu veřejné správy a sociální politiky. Ve svém příspěvku s názvem **Parentifikace dětí z rekonstituovaných rodin** seznámila účastníky konference se závěry výzkumu, jehož respondenty byli studenti vysokých škol z oborů pomáhajících profesí. Výzkum jasně poukázal, že respondenti (často nevědomky) přebírali role svých rodičů právě z důvodů nejasných hranic v rodině. Respondenti uváděli, že role rodiče, nevlastního rodiče a všech dětí (tzv. moje děti, tvoje děti, naše děti) byly opravdu komplikovanější. Nevlastní rodič měl obtížnější postavení při stanovování pravidel nebo disciplinování nevlastního dítěte. Parentifikací zasažení respondenti vnímali nejasnosti ohledně toho, kdo má jakou autoritu, jaké jsou očekávání apod. Nejasné hranice byly i v rámci interakcí mezi bývalými partnery, rodiči respondentů. Všechny tyto okolnosti pak velmi rychle vedly k zaměněným rolím v rodině, k parentifikačnímu procesu, který měl dopady na jejich další život. Respondenti poukazovali na potřebu adaptace na novou rodinnou situaci, která jim v mnoha případech nebyla umožněna. Za klíčovou brali podporu rodičů, kterou často nenalézali. Z výzkumu dále vyplynulo, že parentifikace má i na děti z rekonstituovaných rodin silný dopad zejména v emočním zátěžovém prožívání, a to zejména v nadměrném stresu a jeho přebíráním zodpovědnosti. Dopady parentifikace se zejména cílily na problémy u dětí s vlastní identitou, nízké sebevědomí, na problémy se sebeakceptací a sebehodnocením.

Rekonstituované rodiny jsou v naší společnosti stále častějším jevem. Příspěvky poukazovaly na skutečnost, že dynamika v tomto rodinném uspořádání je často ovlivněna mnoha faktory. V rekonstituovaných rodinách dochází k absenci jasné komunikační strategie v nové rodině, na nejasnost hranic a s tím spojených rolí nově sestaveného rodinného systému, na konfliktní situace v rodinách a problémy s rodinnou soudržností. Přednášející upozorňovali na komplikované role biologického a nebiologického rodiče, na místy problémovou integraci a akceptaci všech členů rodiny, vč. rodin druhého biologického rodiče dítěte (často také žijícího již v další nové rekonstituované rodině), se kterým byla narušena komunikace i vztahy. Zajímavým příspěvkem byl zcela jiný pohled na vytvářené patchworkové rodiny, které se vytváří v oblasti IVF – in vitro fertilizace (problém náhradní matka, dárce, přijímající rodiče a samotné dítě), který s sebou přináší nejenom legislativní otázky, ale i otázky nové podoby rodinného soužití a možnosti otevření informací o všech

zúčastněných v celém procesu z databank tak, jako je tomu již v některých evropských státech.

Přednášející soudci a advokáti seznámili účastníky s novými ústavními nálezy, týkající se rekonstituovaných rodin, jejichž závěry byly často překvapujícími i pro praxi žádanými. Z konference bude vydán sborník se všemi příspěvky, v případě zájmu se bude možno blíže seznámit se všemi prezentovanými tématy.

V září uspořádala Vysoká škola PRIGO další ročník mezinárodní odborné konference s názvem Hospodářská politika. Fakultu veřejných politik Slezské univerzity v Opavě reprezentoval na této konferenci doc. Ing. Ladislav Průša, CSc., který vystoupil s příspěvkem na téma **Je vhodné zavést personální standardy jako základní podmínku registrace pro poskytovatele sociálních služeb?**

Ve svém vystoupení zdůraznil, že v souvislosti se stárnutím populace ve všech evropských zemích roste potřeba zvyšovat počty zaměstnanců v sociálních službách. Evropské státy se v tomto směru potýkají obecně s nedostatkem pracovníků v sociálních službách, podle odhadů Global Aging Network v Evropě chybí více než milion pracovníků v sociálních službách. K hlavním příčinám tohoto stavu patří především nízké finanční odměňování, s výjimkou Dánska a Lucemburska v žádné zemi nedosahuje průměrná mzda v sociální oblasti průměrné mzdy v ekonomice, opomenout nelze ani vysokou psychickou a fyzickou náročnost práce v sociálních službách, nízkou společenskou prestiž práce v této oblasti a omezené možnosti kariérního růstu a rozvoje.

V souvislosti se snahou o zajištění kvality poskytované péče se dlouhodobě diskutuje ve všech zemích o nástrojích, jejichž prostřednictvím by bylo možno tuto kvalitu zajistit. Prakticky ve všech vyspělých zemích musí poskytovatelé splnit registrační podmínky, jejichž součástí jsou různě definované personální, provozní a procedurální standardy poskytované péče, jejichž dodržování kontrolují v rámci inspekcí sociálních služeb zákony určené subjekty. Z dostupných informačních zdrojů však není známo, že by v některých vyspělých evropských zemích byly definovány personální standardy na jiné než pobytové sociální služby. Kvantitativní úroveň personálních standardů poskytování sociálních služeb je v zemích střední Evropy je upravena zákonem pouze na Slovensku. Zákonem č. 448/2008 Z. z., o sociálních službách, v platném znění, je stanoven maximální počet uživatelů sociální služby na jednoho zaměstnance a procentuální podíl odborných zaměstnanců na celkovém počtu zaměstnanců pro jednotlivé typy sociálních služeb.

Upozornil, že návrh, který MPSV přeložilo do připomínkového řízení vůbec nebere v úvahu časovou náročnost poskytovaných sociálních služeb v závislosti na potřebách uživatele sociální služby. Z předloženého návrhu MPSV není zřejmé, zda stávající počet sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách umožní všem registrovaným poskytovatelům sociálních služeb naplnit nově definované minimální standardy a zda tedy nedojde k redukci některých z nich. Největší nebezpečí ve stanovení minimálních personálních standardů spočívá v tom, že jejich výše může být využita při koncipování výše dotací z veřejných zdrojů jednotlivým poskytovatelům sociálních služeb, a to zejména v období ekonomických problémů. Již z nedávné minulosti (ale i ze současnosti) existující důkazy, že v případě ekonomických problémů je to vždy na prvním místě sociální oblast, kde se hledají úspory ve výdajích ze státního rozpočtu. Je zřejmé, že v těchto situacích

může vláda i zřizovatelé sociálních služeb přistoupit ke stanovení výše dotací na základě využití úrovně minimálních personálních standardů, což ve svém důsledku může vést k propouštění pracovníků, a tedy i ke snížení kvality poskytovaných sociálních služeb. Z konference byl vydán sborník, který je k dispozici na <https://www.narodacek.cz/conference-proceedings-2023/>.

Na podzim se rovněž uskutečnil v Litomyšli další ročník konference **Současnost a perspektiva sociální péče v 21. století**. Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. vystoupil na konferenci s příspěvkem **30 let vývoje sociálních služeb a jak dál?** Ve svém vystoupení celé uplynulé období rozdělil na dvě období. První období, které definoval jako období rozvoje sociálních služeb, podle jeho názoru končí přijetím zákona o sociálních službách v r. 2006. Tento zákon výrazně posílil administrativně direktivní systém financování a centralistický způsob jejich řízení, které vedlo ke kvantitativní stagnaci jejich rozvoje, pozitivní na tomto období je pouze dlouhodobá snaha o zajištění kvalitního poskytování služeb. Upozornil, že rostoucí závislost na nepředvídatelných finančních zdrojích brání kvantitativnímu rozvoji sociálních služeb, že veřejná správa rezignovala na jejich rozvoj a pobytové sociální služby se dnes rozvíjejí pouze díky aktivitám komerčních subjektů a nestátních neziskových a charitativních organizací, které reagují na aktuální problémy při poskytování sociálních služeb v jednotlivých regionech. Kriticky hodnotil přístup jednotlivých krajů, kdy ve většině případů nejsou zařazováni do krajských sítí sociálních služeb nové kapacity tak, aby si jednotlivé kraje – tvůrci těchto sítí – i nadále zachovaly svoje dominantní postavení při poskytování sociálních služeb. Zdůraznil přitom, samotná existence těchto sítí je z teoretického hlediska naprosto chybná, již v r. 1976 János Kornay poukázal na to, že vysoký převis poptávky nad nabídkou veřejných služeb vede k reprodukci nedostatku a že tedy tvorba sítí je v takové situaci kontraproduktivní. Na závěr svého vystoupení upozornil, že dnes je zřejmé, že sociální služby stojí před velkou výzvou vyplývající ze stárnutí populace na historické křižovatce, jakým způsobem reagovat na rostoucí potřebu zajištění péče – zda jít cestou dalšího posilování závislosti poskytovatelů na dotacích z veřejných zdrojů nebo usilovat o vytvoření quasi tržního prostředí, tedy diferencovat kvalitu poskytovaných sociálních služeb v závislosti na příjmových a majetkových poměrech klienta sociálních služeb při garanci minimálních standardů poskytovaných sociálních služeb. Vyjádřil přesvědčení, že ze zkušeností v uplynulých letech je zřejmé, jaký směr je správný.

Leona Hozová, Ladislav Průša